

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА ПРАВА ЄС

ШАРОВИЧ ДМИТРО ЯРОСЛАВОВИЧ

студент міжнародно-правового факультету Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,

МАРИНІВ ІВАННА ІГОРІВНА

кандидат юридичних наук доцент кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

УДК 341.1/8

DOI 10.37772/2518-1718-2021-2(34)-5

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД КОНЦЕПЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ В МУСУЛЬМАНСЬКОМУ СВІТІ

У даній роботі, автор наводить загальний огляд прав людини в ісламському світі. Проаналізовано питання прав людини у різних країнах, де шариат має визначний вплив на їхні системи права, а саме: Пакистан, Саудівська Аравія та Іран. Досліджено діяльність міжнародної міжурядової організації в сфері прав людини, а саме Організації ісламського співробітництва, яка об'єднує всі мусульманські країни у світі та у власній діяльності керується засадами шариату.

Ключові слова: іслам, права людини, шариат, Пакистан, Саудівська Аравія, Іран, Організація ісламського співробітництва.

Постановка проблеми та мета. Ісламський світ це унікальне регіональне явище, яке викликає у багатьох людей різні, а у деяких випадках навіть протилежні думки. Питання прав людини в ісламському світі також викликає багато дискусій. Кожного дня ми отримуємо відомості стосовно систематичного порушення честі і гідності певної категорії населення (жінок, дітей) у даному регіоні. Через дані обставини, формується колективний стереотип, що даний регіон світу живе в епоху середньовіччя та не має дієвих нормативних механізмів задля забезпечення хоча б мінімальних гарантій непорушності людської гідності. Тому мета даної роботи – здійснити об'єктивну характеристику гарантування прав людини виходячи із нормативної точки зору та розкрити певні особливості ісламського розуміння такого феномену.

Викладення основного матеріалу.

1. Іслам як одна із світових релігій світу. Поняття шариату, його характеристика та вплив на системи права ісламських країн. Практика першої

кодіфікації прав людини в інтерпретації ісламу. Іслам – наймолодша авраамічна релігія в світі. Її початок був закладений у першій половині VII століття нашої ери на території Аравійського півострову. Після смерті пророка Мухаммеда у 632 році, та становлення Праведного халіфату, почався етап розширення нової релігійної думки, що зумовило кількісне зростання загальної ісламської конфесії (умми). Відповідно до статистичних даних ЦРУ, іслам сповідують приблизно 24,1% від загального населення планети, що робить її другою за поширеністю релігією у світі (після християнства) [1].

Наразі, іслам найбільш розповсюджений на території держав Близького та Середнього Сходу, Африканського Магрибу та Сахеля. Однак, на сьогоднішній день, його вплив на соціальне, правове та навіть культурне життя суспільства варіюється від країни до країни. Найсильніші позиції по відношенню до соціальної, культурної та правової сфер, іслам займає у монархіях Аравії (особливо у Саудівській Аравії), ісламських республіках (особливо в Ірані),

деяких країнах північної та східної Африки (Судан, Сомалі). При характеристиці правової системи, сфери економічних відносин, культури та інших сфер суспільної життєдіяльності вищезазначених країн ми будемо використовувати формулювання: «відповідно до шариату», «положення шариату», «норми шариату» та інші видозміннені фрази і лексеми, які будуть містити або походити від слова «шаріат».

Так власне, що таке «шаріат»? Відповідно до арабської етимології даного поняття, шаріат означає «шлях», тобто всі члени мусульманської умми у власному житті повинні дотримуватися правильного, істинного шляху, який регламентується святими джерелами ісламу – Кораном та Сунною. Інакше кажучи, шаріат це система нормативних норм та приписів, які закріплені у певних джерелах (переважно у Корані та Сунні) та регулюють відносини в різних соціальних сферах (економічній, політичній, культурній тощо). Таким чином, можна зробити висновок, що шаріат представляє собою правовий базис, який є синкретичним з релігійними догмами ісламу.

Як і будь-яка правова система сучасності, шаріат характеризується власними, характерними лише йому ознаками. До найбільш характерних специфік, на нашу думку, можна віднести поняття джерел шариату, де ієрархічне верховенство, як нам вже відомо займають фундаментальні релігійні постулати – Коран та Сунна, які є верховними, абсолютними та непорушними джерелами шариату. Коран – це Книга Бога, яка була послана людям самим Аллахом, через вуста пророка Мухаммеда. Сунна – це інкорпорація хадісів, які відображають акти поведінки, повчань та висловів пророка Мухаммеда, дотримання яких є обов'язком для всіх мусульман. До джерел шариату належать також джерела «другого порядку» або похідні джерела, які регулюють відносини, що не охоплюються нормами Корана та Сунни: іджтахад, іджма (одноголосна згода факіхів стосовно певного питання), кияс (аналогія), фетва (висновок факіха) та адат (звичай) [2]; [3, с. 23]. Однак, варто зауважити, що значимість певних з цих джерел залежить від релігійних течій ісламу. Як нам відомо, у світі існує три фундаментальні ісламські напрями: сунізм, шиїзм та хариджизм. Однак, зазначені напрями також поділяються на певні течії (мазхаби), які мають власну інтерпретацію шариату, у сунізмі це: ханафіти, ханбаліти, малікіти та шафіїти; у шиїзмі: існашаріти (джафаріти), ісламіти, друзи, зейдити, алавіти тощо. Найбільш розповсюдженими мазхабами є ханафітський (Середня Азія, Туреччина), ханбалітський (країни Перської затоки, переважно Саудівська Аравія, Катар, ОАЕ), малікітський (Кувейт, країни Магрибу та Сахеля), шафіїтський (Африканський ріг, Індонезія, Малайзія) та джафарітський (Іран, Азербайджан) [3].

Таким чином, наявність певної розгалуженості у інтерпретації шариату впливає на тлумачення та розкриття стандартів прав людини, які визначені у певних національних системах, де шаріат має значний вплив. Варто зазначити, що зв'язку з історичними передумовами та глобалізацією у ісламських країнах, шаріат з кожним роком зменшує вплив на їхнє правове буття (у деяких ісламських країнах повністю секуляризована система права, наприклад, у Туреччині), однак, в світі залишаються держави, де шаріат займає основу їхніх національних систем. Для подальшого розкриття даної проблематики, на нашу думку, спочатку необхідно визначити стандарти прав людини, які характерні для країн, де й досі існує істотний вплив шариату, а саме: Пакистан, Саудівська Аравія та Іран [4].

Для Пакистану характерною течією мусульманського права є ханафітський мазхаб. Ханафітський мазхаб є найбільш розповсюдженою сунітською течією ісламу. Вона була започаткована факіхом Абу Ханафі, який вважається одним із авторитетніших мусульманських юристів в історії. Абу Ханафі розробив ієрархію джерел фікху, де найвище місце займали Коран та Сунна, потім іджма, а лише при вичерпанні даних трьох джерел застосовувався кияс (аналогія). Ханафізм по зрівнянню з іншими течіями ісламської юриспруденції є досить ліберальною течією, де, наприклад, визначені більш м'які покарання за вчинення певних злочинів (наприклад, крадіжки) та відносно зрівняне положення мусульман з ахль аль-кітаб (людьми Писання – християнами та іудеями), однак це не відміння певних обмежень людей Писання в соціальних, економічних та політичних правах [5].

Конституція Пакистану закріплює каталог прав людини у частині II «Фундаментальні права та принципи політики». У главі I («Фундаментальні права») регламентуються перше покоління прав (громадянські і політичні права) такі як: право на життя та особисту свободу (ст. 9); гарантії при арешті або затриманні особи (ст. 10); право на справедливий суд (ст. 10А); заборона рабства та примусової праці (ст. 11), а також заборона експлуатації (ст. 3); ніякого покарання без закону (ст. 12); non bis in idem (ст. 13); недоторканість людської гідності (ст. 14); право на вільне переміщення (ст. 15); право на свободу зборів та об'єднань (ст. 16 та 17); свобода торгівлі, бізнесу або професії (ст. 18); свобода вираження власної думки (ст. 19); свобода сповідання власної релігії (ст. 20); захист власності (ст. 23-24), рівність громадян та заборона дискримінації за статевою ознакою (ст. 25). Варто зазначити, що Конституція Пакистану визначає квоти для жінок та зиммі, щоб забезпечити необхідний мінімум політичної рівності) тощо [6]. Глава III («Принципи політики») доповнює каталог

прав людини закріплені в Главі II, однак додатково регламентує соціальні гарантії, які є складовою другого покоління прав людини: повноцінна участь жінок у житті країни (ст. 34); захист сім'ї та меншин (ст. 35 та 36); забезпечення соціальної справедливості (відповідно до змісту даної норми це право на освіту (пункт b та c); право на працю (пункт e) тощо); забезпечення соціального та економічного благополуччя населення (ст. 38) [6].

На перший погляд може здатися, що пакистанський каталог прав людини є втіленням міжнародних стандартів прав людини, однак це не зовсім так. Не дивлячись на участь Пакистану в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (підписання 2008 р., ратифікація 2010 р.) [7], у даній державі залишаються правові застереження відповідно до норм шаріату.

Відповідно до статті 227 Конституції Пакистану: «Всі існуючі закони повинні бути приведені у відповідність з приписами ісламу, викладеними в Священному Корані та Сунні, в цій частині, іменованій постановами ісламу, і прийняття закону, який би суперечив таким настановам є неможливим» [6]. Для реалізації верховенства шаріату в Пакистані, був прийнятий Акт «Про дотримання шаріату» від 18 червня 1991 року. У преамбулі Акту, зазначено, що відповідні зміни мають бути внесені до конституції [8]. У 1998 році, Меджиліс-е-Шура (пакистанський парламент) не зміг прийняти поправку №15 до Конституції, яка власне і проголошувала абсолютне верховенство шаріату. Відповідно до статті 2В проекту: «п.1 Священний Коран і Сунна Святого Пророка (мир йому) є вищим законом Пакистану», – та пункту № 5, де визнавався примат шаріату над конституцією, - «Положення цієї статті мають силу незалежно від положень Конституції, будь-якого закону або рішення будь-якого суду» [9]. Однак, у п.4 даної статті, було введено застереження: «Ніщо, що містить ця стаття, не зачіпає особистий закон, свободу віросповідання, традиції або звичаї немусульман і їх статус як громадян» [9]. Тобто, навіть у ситуації прийняття даної поправки, свобода сумління (немусульманського населення) у вільному віросповіданні була би захищена. Тим не менш, Акт «Про дотримання шаріату» визначає верховенство шаріату у пакистанській системі права (п. 1, ст. 3), тлумачення інших законодавчих актів повинно проходити крізь призму шаріату (ст. 4), однак разом з тим існує застереження щодо прав жінок та прав немусульман, визначених у Конституції (п. 2, ст. 3 та ст. 20) [8]. На нашу думку, ще одним фактором впливу шаріату у Пакистані є існування спеціального органу нагляду – Федеральному шаріатському суду (далі – ФШС). Правовий статус даного органу визначений у розділі VII «Судова влада», у главі 3А «Федеральний шаріатський суд».

Суд був створений шляхом прийняття поправки до Конституції у 1980 році. Основна компетенція органу розкривається у ст. 203D, де зазначено, що ФШС уповноважений встановлювати факт невідповідності будь-якого акту законодавства відповідно до положень Корану та Сунни. Приводом до вирішення питання допустимості певних законодавчих актів може бути власна ініціатива суду, петиція громадянина Пакистану або федерального уряду та урядів штатів. При вставленні факту невідповідності, ФШС приймає рішення, яке припиняє дію закону повністю або в частині, яка не відповідає положенням Корану та Сунни. Акти, які не відповідають положенням приписів ісламу припиняють свою дію у день набуття законної сили рішення ФШС. Варто зазначити, що строк набуття чинності визначається у самому рішенні, однак він повинен бути не менше строку апеляційного оскарження даного рішення. Відповідно до положень п. 1 ст. 203F, строк апеляційного оскарження рішень ФШС становить 60 днів з моменту його прийняття. Апеляційна скарга подається до Верховного суду Пакистану, а саме до Шаріатської апеляційної колегії [6]. Однією із резонансних справ ФШС була справа Ансар Бюрні (Ansar Burnie) проти Пакистану, де заявник оскаржував положення стосовно можливості зайняття жінками посади судді. Заявник аргументував свою думку тим, що жінки підпорядковуються чоловікам та пророк Мухаммед не назначав жодну жінку суддею. Суд відмовив у задоволенні даної петиції аргументуючи це тим, що відповідно до Святих текстів, чоловік є годувальником та захисником сім'ї, що зовсім не визначає статус жінки нижче статусу чоловіка [9, с. 186]. Зрештою, суд встановив, що жодне положення Корану та Сунни не забороняє жінкам займати посаду судді [9, с. 186]. Таким чином, не дивлячись на неприйняття поправки № 15 яка визначала верховенство шаріату, дана синкретична модель в силу ст. 227 Конституції, акту «Про дотримання шаріату» та діяльності ФШС має досить сильний вплив на правову реальність Пакистану.

Саудівська Аравія – одна з небагатьох держав світу, де функціонує абсолютизм. Суспільний лад у даній державі залишається достатньо консервативним через реалізацію доктрини ваххабізму. Ваххабізм – це ісламська релігійна доктрина, яка була розроблена Мухаммедом аль-Ваххабом у XVIII столітті. Її суть полягає у запереченні новацій та модернізацій у ісламі, істинний іслам – це іслам перших трьох поколінь: сахабів (сподвижників пророка Мухаммеда), табіїнів і табі-ат-табіїнів [10]. Для Саудівської Аравії характерний вплив ханбалітської школи мусульманського права. Ханбалізм був започаткований Ахмадом бін Ханбаль, видатним факіхом часів династії Аббасидів. Бін Ханбаль ще у IX сторіччі

виступав проти певних модерністичних думок стосовно ісламу. За власну консервативну позицію, бін Ханбаль був ув'язнений халіфом аль-Мамоном [11, с. 45]. Факіх розробив власну систему джерел шаріату, де до похідних джерел належали судження сахабів, «гарні» та «слабкі» хадиси і кіяс [11, с. 46]. У цілому, ханбалізм характеризується консервативними поглядами стосовно функцій та соціальної ролі шаріату.

У Королівстві, центральним законодавчим актом є Основний нізам (основний порядок управління), однак він не має вищої юридичної сили. Вищу юридичну силу в Саудівській Аравії має Коран та Сунна – Святі тексти визнанні у якості Конституції країни [12]. Таким чином, Основний нізам визначає режим моністичної релігійної правової системи (на відмінну від Пакистану, який частково зберіг систему загального права), однак це не є ознакою його малозначності. Основний нізам – це головний адміністративний акт, який визначає форму правління, повноваження короля, спадкового принца, питання функціонування деяких органів влади (Ради міністрів, судової влади). Питання прав людини визначенні у Главі IV «Економічні принципи», Главі V «Права та обов'язки» та у Главі VI «Безпека». В цілому, акт регламентує деякі громадянські, політичні та економічні права, що є втіленням першого та другого покоління прав людини, однак разом з тим наявні певні формулювання, що зумовлені політичним режимом Королівства: захист права власності (ст. 18); забезпечення захисту прав людини за ісламським шаріатом (ст. 26); право на працю (ст. 28); право на освіту (ст. 30); гарантії безпечного навколишнього середовища (ст. 32); недоторканість приватного життя (ст. 36 – заборона незаконних затримань та арештів; ст. 37 недоторканість житла; ст. 40 недоторканість кореспонденції); засада індивідуальної юридичної відповідальності (ст. 38); право на захист з боку короля або спадкового принца (ст. 43). Варто зазначити, що Основний нізам не визначає: права на життя; свободу совісті, віросповідання та думок; рівність громадян (заборону дискримінації) та інших прав, які є складовою міжнародних стандартів прав людини. На думку деяких спеціалістів з ісламського права, право на життя та інші фундаментальні права визначенні у Корані та Сунні [12]. Наприклад, на думку Абдуллаха ібн Мухсина ат-Туркі, видатного саудівського спеціаліста з фікху: «Будь-яке право людини як такої в ісламі є результатом того, що затвердилося в шаріатських нормах, зафіксованих в Корані або Сунні пророка, а не результатом будь-якого суспільного чи політичного розвитку, як це має місце в європейському мисленні. Права людини з роду Адама, що самі по собі заперечують всякі відмінності за расовою ознакою або кольором шкіри, виступають в

шаріаті як частина законодавчої системи ісламу і тісно пов'язані з його віровченням і моральними принципами [13, с. 19]». Також факіх окремо наводить приклади регламентації певних прав людини безпосередньо у Корані: «Право на життя гарантовано у Корані: «... і не вбивайте душу, яку Аллах оголосив недоторканною, інакше як по праву ...» (Аль-Анам, 151). У шаріаті наявне і таке право людини, як рівність між людьми, бо священний Коран оголосив критерієм переваги людьми один перед одним благочестя, тобто боязнь Аллаха і обов'язок творити добру справу як результат цієї богобоязливості» [13, с. 20]. Таким чином, певні права та свободи, що не визначенні у Основному нізамі або у інших актах саудівського законодавства, забезпечуються положеннями Корану та Сунни.

Варто окремо зазначити, що Королівство є одним із засновників ООН [14] та приймало участь у голосуванні Генеральної асамблеї за резолюцію 2177/A/III, яка закріплювала Загальну декларацію прав людини – перший міжнародний акт, який кодифікував основоположні права кожної людини на Землі. Саудівська Аравія утрималася при голосуванні за дану резолюцію [15, с. 443]. Дана обставина обумовлена наявністю у Декларації права на вступ до шлюбу, де зазначається, що чоловік та жінка мають право на заключення шлюбу за взаємною згодою, незважаючи на їхні ознаки за кольором шкіри, раси, національності або релігії. Представник Саудівської Аравії наголосив, що дане формулювання припису не відповідає засадам цивілізацій, які доказували свою мудрість протягом багатьох століть [16]. Окрім цього, представник Королівства наголосив, що право на зміну своїх релігійних переконань є посяганням на основоположні цінності ісламу [16]. Таким чином, у Саудівській Аравії шаріат має тотальний вплив на суспільне буття даної країни.

Відповідно до ст. 12 Конституції Ірану: «Офіційною релігією Ірану є іслам джафаритського толку, який признає існування 12 імамів і даний принцип залишиться незмінним назавжди» [17, с. 14]. Джафаритський мазхаб це мусульманська школа шіізму, яка була заснована п'ятим імамом Джафаром Садиком [18, с. 74]. Варто зазначити, що шііти додатково визнають акль, як одне з джерел шаріату. Акль – це розум, тобто це довід бога, який веде до істинної віри і дотримання шаріату [19].

Для початку, слід зазначити, що як і в Саудівській Аравії, в Ірані діє верховенство шаріату. Відповідно до ст. 4 Конституції: «Всі цивільні, кримінальні, фінансові, економічні, адміністративні, культурні, військові, політичні та інші закони і постанови повинні бути засновані на ісламських нормах. Ця Стаття пріоритетна по відношенню до інших Статей Конституції» [17, с. 12]. Права та свободи осіб визначені у

Главі I та III Конституції. У ст.13 визначаються релігійні меншини Ірану: зороастрійці, християни та іудеї. Виключно вони мають право на вільне здійснення релігійних обрядів [17, с.14]. Таким чином, в іранській конституції право на вільну релігійну думку досить сильно обмежене. Однак, разом з цим, ст.19 закріплює заборону дискримінації де наявність певних ознак (у статті наводиться невичерпний перелік) не ставить нікого у привілейований стан, що на нашу думку породжує певну колізію зі ст.13. Загалом, Конституція визначає типовий каталог прав людини, який формують права першого та другого покоління: рівність чоловіків і жінок (ст.20); права жінок (ст.21); повага до людської гідності (ст.22); свобода поглядів (ст.23); свобода преси (ст.24); захист приватної кореспонденції (ст.25); право на збори (ст.27); право на працю (ст.28); право на соціальне забезпечення (ст.29); право на освіту (ст.30); право на житло (ст.31) [17, с.16-20].

Для забезпечення механізму конституційного та шариатського контролю в Ірані функціонує Рада охорони Конституції (далі – РОК). Статус та повноваження РОК визначені у ст.91 – 99 Конституції. Всі законодавчі акти Меджилісу (іранського парламенту) підлягають дослідженню на предмет їхньої відповідності до норм Конституції та ісламу, в іншому випадку, вони не набувають юридичної сили [17, с.32-33]; [20]. Таким чином, РОК реалізує два види моніторингу: правовий та релігійний. Сама діяльність даного органу зазнавала неодноразової критики. Наприклад, відповідно до інформаційного бюлетеня Бюро демократії прав людини і праці при Державному департаменті США, РОК наділена широкими повноваженнями стосовно контролю над виборами в Збори експертів (про що зазначено у ст.99 Конституції), який відповідно до ст.107 Конституції має повноваження обирати нового рахбара (Верховного лідера) [21]; [17, с.36]. Відповідно до ст.3 Закону про вибори експертів Зборів, кожна кандидатура (всього обирають 88 осіб за географічною квотою) повинна відповідати певним критеріям, частина з яких перевіряється РОК. За даної обставини, у 2006 році іранська влада за допомогою РОК змогла дискваліфікувати тисячу кандидатів через власні ідеологічні мотиви [21]; [22].

Не дивлячись на світський каталог прав людини у Конституції Ірану, все ж норми шариату мають конституційне верховенство. Відповідно до резолюції Ради з прав людини, прийнятої на сороковій сесії, стосовно Ірану стоїть гостре питання відносно застосування смертної кари по відношенню до неповнолітніх за вчинення ними певних злочинів, за які передбаченні покарання хадд (покарання визначенні Богом) та кісас (відплата, принцип таліону). За іранським законодавством, баліг (вік кримінальної від-

повідальності) для дівчат становить 9 років, для хлопців – 15. Суди позбавленні дискреції щодо визначення виду та міри покарань за вироком стосовно злочинів що передбачають покарання у виді хадд або кісас [23, с.13].

Таким чином, не дивлячись на значний вплив шариату на системи права вищезазначених країн, певні стандарти прав людини між ними різняться. Це на нашу думку пов'язано не лише з дотриманням різних течій ісламу, а також з історичними передумовами (зокрема, Пакистан входив до складу Британської Індії та зазнав сильного впливу англійського загального права), а також реалізацією окремих релігійних доктрин (як, наприклад, ваххабізму у Саудівській Аравії).

У 1981 році в місті Париж неурядова організація Ісламська рада опублікувала першу в світі кодифікацію прав людини в розумінні ісламу – Загальна ісламська декларація прав людини [24, с.357-358]. Декларація складається з преамбули, де зазначаються цілі створення даного документу та 23 статей, які переважно визначають громадянські і політичні права. Особливої уваги заслуговують положення ст.10, 12, 13 та 20, де зазначається право на вільне віросповідання, здійснення релігійних обрядів та право заміжньої жінки, що безсумнівно є прогресивними положеннями для сфери прав людини в ісламі [25]. В цілому, подібні формулювання прав людини визначені у актах міжурядових ісламських організацій (наприклад, ОІС), однак, це не нівелює ролі даного акту, який має величезне доктринальне значення.

2. Права людини в рамках Організації ісламського співробітництва. Організація ісламського співробітництва (до 2012 року – Організація ісламської конференції) (далі – ОІС) – це міжнародна міжурядова організація, учасниками якої є представники мусульманського світу. Організація налічує 57 держави-учасниці, що робить її другою міжурядовою організацією у світі після ООН за кількістю учасників [26]. Організація була створена у 1969 році з метою укріплення зав'язків між мусульманськими державами та збереження загальних цінностей мусульманської умми. У 2008 році в місті Дакар держави члени прийняли новий статут ОІС, який розширив цілі та компетенцію організації. ОІС стала повноцінним форумом ісламських країн, в рамках якої вирішуються питання різноманітних сфер міжнародних відносин, починаючи від політичних та закінчуючи гуманітарними питаннями [27, с.115-116]. Цілі організації зазначені у ст.1, у 20 пунктах. Сфера реалізації та захисту прав людини як ціль ОІС регламентована у п.14, ст.1 Статуту: «Заохочення і захист прав людини і основних свобод, включаючи права жінок, дітей, молоді, людей похилого віку і людей з особливими потребами, а також збереження іслам-

ських цінностей сім'ї» [28]. Як можна побачити, в даному формулюванні цілі, розкриваються певні окремі групи суспільства. На нашу думку, визначення «включаючи жінок, дітей» підкреслює саме посилення міждержавної співпраці в сферах захисту прав жінок та дітей, що підтверджується реальною діяльністю самої ОІС у вищезазначених сферах, про що буде йти мова далі.

Першим актом прав людини в рамках ОІС (ОІК) була Даккська декларація прав людини в ісламі, яка була прийнята резолюцією Конференції міністрів закордонних справ №3/14-ORG «Прийняття проекту документа по правам людини в ісламі» [24, с. 361]; [27, с. 114]. В першу чергу, варто зазначити, що декларація мала переважно релігійний характер. У преамбулі підтверджувалась важливість шаріату, як засобу протекції душі та розуму людини, місії пророка Мухаммеда та віра в єдиного Бога – Аллаха [24, с.362]. Саме питання прав людини було розкрито досить лаконічно, оскільки зазначалося що основоположні права та свободи є невід'ємним елементом ісламу, вони є абсолютні та не підлягають будь-якому обмеженню або скасуванню [24, с. 362]. Зазначена Декларація є актом м'якого права, та не несе за собою будь-яких юридичних наслідків [27, с. 114].

Наступний документ з прав людини досі залишається центральним актом ОІС у сфері прав людини. Каїрська декларація прав людини в ісламі була прийнята 5 серпня 1990 року в рамках XIX Конференції міністрів закордонних справ ОІК. У преамбулі Декларації зазначені наміри організації, власне: «Прагнути внести власний внесок в зусилля людства по затвердженню прав людини» [29], також підтверджується раніше визначена у Даккській декларації засада походження прав людини, а саме: «Загальні права і універсальні свободи є невід'ємною частиною ісламу і ніхто не має право на їх обмеження чи скасування, оскільки вони є заповідями Господа та послані людству через його пророків» [29]. Основна частина Декларації складається з 25-ти статей, які визначають громадянські, політичні та основні соціально-економічні права. Однак, сам каталог прав Декларації визначений із певними умовностями – їхній режим регулювання (застосування), тлумачення та обмеження визначається приписами шаріату. Наприклад, право на життя (ст.2), може бути обмежене за певними приписами шаріату. Загальний режим регулювання, тлумачення та пояснення прав визначених у Декларації регламентований у ст. 24 та 25[29].

Таким чином, на нашу думку, Каїрська декларація визначає певні форми прав людини, непорушні ідеали, які є загальноприйнятними у мусульманській уммі. При цьому, їхнє регулювання та тлумачення

проходить через призму шаріату, що звісно ж впливає на їхню інтерпретацію у мусульманських країнах, в силу різного ступеню секуляризації або мазхабів.

Не дивлячись на явний релігійний підтекст, Каїрська декларація закріплює досить прогресивні для ісламського світу права людини. Це, наприклад:

1. Абсолютна заборона дискримінації (ст. 1). У пункті а) визначено, що всі люди формують одну сім'ю та рівні у власній людській гідності без будь-якої різниці за ознаками раси, кольору шкіри, мови, статті, релігії тощо[29]. Даний список відповідно до положень пункту не є вичерпним. Однак, у ст. 5 Декларації визначено право чоловіка та жінки на укладання шлюбу, не зважаючи на їхні відмінності за ознаками раси, кольору шкіри або національності. Відповідно до формулювання даної норми, наведений перелік є вичерпним і, таким чином, режим даного права допускає обмеження на укладення шлюбу за певними іншими ознаками (наприклад, міжконфесійні шлюби, шлюб між представникам різних рівнів соціального благополуччя, тощо). Таким чином, існує певна колізія між абсолютною забороною дискримінації та регламентацією окремих прав та свобод (наприклад, права на шлюб) [29].

2. Рівність жінок і чоловіків (ст. 6). Стаття визначає що жінка наділена певними правами та обов'язками тобто має соціальний статус та має фінансову незалежність і право на збереження свого імені та роду [29].

3. Право на власну безпеку, безпеку власного віросповідання, власної честі і власного майна [29].

Варто зазначити, що функція даної Декларації полягає не лише у визначенні загальноісламських стандартів в сфері прав людини, а й реалізації захисту релігії. Дана думка підтверджується ст. 10 Декларації, де зазначається: «Іслам – це релігія первісної чистоти. Забороняється вдаватися до будь-яких форм примусу людини або використовувати його злидні або невігластво для звернення його в іншу віру або атеїзм». На нашу думку, дана регламентація була визначена у зв'язку з розповсюдженою вже на той час дифамацією відносно ісламської віри (що була зумовлена, наприклад, Ісламською революцією у Ірані) та тим самим сіяла зерна ісламофобії у всіх кутках світу. Наразі, у ЗМІ різних країн світу, іслам розкривається з досить негативної точки зору, формуються стереотипи, що це «тоталітарна» релігія «екстремістів», «терористів», що зумовлює негативний вплив на свідомість кожної людини та формує у неї хибні уявлення стосовно даної релігійної думки. Таким чином, це приводить до спотворення ідеалів ісламу, його маргіналізації та, як наслідок – відмова деяких представників людства від статусу члена мусульманської уммі [31].

Необхідно зауважити, що Каїрська декларація не заперечує принципів Загальної декларації прав людини. На думку вченого-юриста Малазійського університету Абдул Азіза Маруф Олаємі, Каїрська декларація доповнює положення Загальної декларації прав людини, адаптуючи її під реальність шаріату [30, с. 30].

Каїрська декларація прав людини в ісламі здійснила революцію у визначенні стандартів прав людини в рамках шаріату. Вона визначає орієнтири для всіх мусульманських країн світу, є взірцем для їхніх власних національних механізмів.

Для здійснення нагляду та належної реалізації прав людини, в рамках ОІС функціонує Незалежна постійна комісія з прав людини (далі – НПКПЛ). Створення спеціального органу в сфері прав людини в рамках ОІС (тоді ОІК) обговорювалося ще в 2005 році у VIII десятирічній програмі дій, яка була прийнята на третій сесії ОІК. У главі 1 визначалося, що необхідно провести розгляд питання стосовно створення постійного органу з прав людини [32, с. 273]. Врешті решт, НПКПЛ була визначена у переліку органів в новому статуті організації (ст. 5). Статус та функції Комісії визначенні у ст. 15 Статуту ОІС: «Незалежна Постійна комісія з прав людини забезпечує цивільні, політичні, соціальні та економічні права, закріплені в пактах і деклараціях Організації, а також в загально визнаних документах з прав людини, відповідно до ісламських цінностей» [28]. Таким чином, відповідно до диспозиції статті 15, Комісія у своїй діяльності керується окрім актів організації, ще й загально визнаними документами в сфері прав людини відповідно до ісламських цінностей. У власних актах Комісія неодноразово визначала Загальну декларацію з прав людини як один із елементів правової основи її діяльності. Формулювання «до ісламських цінностей» є певним застереженням, тобто, не всі права передбачені в Загальній декларації можливо реалізувати в ісламських реаліях, а лише ті, які відповідають в першу чергу положенням Корану та Сунни (як, наприклад, право на свободу релігійної думки, оскільки мусульманин не може відступити від власної релігії). Процесуальний базис діяльності НПКПЛ забезпечується спеціальним актом – Статутом НПКПЛ, який був прийнятий резолюцією №2/38-LEG під час 38-ї сесії Ради міністрів закордонних справ у 2011 році [33, с.6]. Статут складається з 29 статей та визначає цілі, мандат органу, його кількісний склад, порядок проведення засідань та інші питання процесуального характеру [33, с.10-11]. Мандат (повноваження) Комісії визначений у Главі IV Статуту. Дослідивши статутні повноваження Комісії можна прийти до висновку, що орган є певним координаційним-дослідницьким центром ОІС в сфері прав людини. Комісія уповноважена вивчати пи-

тання, дорученні їй Радою міністрів закордонних справ або Ісламським самітом; підтримувати позицію ОІС в сфері прав людини на міжнародному рівні; забезпечувати координацію між державами-членами в сфері прав людини тощо.

Комісія за 10 років своєї діяльності внесла суттєвий внесок у прогресивний розвиток ісламської доктрини прав людини. Наприклад, відповідно до Заключного документу по тематичному обговоренню 14 сесії НПКПЛ «Забезпечення та захист прав біженців і мігрантів; Ісламські і міжнародні зобов'язання у сфері прав людини» від 6 грудня 2018 року, Комісія визначила недоліки міграційної політики країн-членів, які полягають у невиконанні міжнародно-правових документів стосовно належної реалізації національної міграційної політики; непропорційне розподілення біженців на країни ОІС, що створює тягар на певні національні режими, тощо [34, с.3]. Для вирішення даної проблеми, НПКПЛ розробила комплекс заходів для здійснення ефективного захисту прав біженців: 1) роздвигтися можливість ратифікації релевантних міжнародних договорів; 2) забезпечити біженців необхідними правами в силу міжнародних стандартів даного статусу; 3) виключити будь-які незаконні посягання, що принижують честь та гідність біженців, зокрема, заборона примусової експлуатації; 4) забезпечити можливість мігрантам відстоювати власні права в доступних правових рамках від будь-якої потенційної експлуатації, тощо [34, с. 3].

Особливої уваги заслуговують аналітичні доповіді Комісії стосовно оцінки режиму прав людини в певній країні або на певній території. Наприклад, доповідь НПКПЛ «Візит до Палестини» від 2016 року містить факти систематичного порушення прав палестинців. Палестинці не мають можливості реалізувати власні права (як, наприклад, право на вільне переміщення), піддаються регулярним затриманням та арештам без можливості використання правових заходів для захисту своїх прав, застосування катувань та інших практик, що завдають фізичні страждання або принижують честь та гідність осіб [35, с.5-6]. У висновку Комісія зазначає: «Тривала окупація Ізраїлем палестинських територій продовжує надавати юридично неприйнятні явища «колоніалізму», «апартеїду» та «етнічної чистки» в сучасний час і це є відображенням лейтмотиву всіх форм порушень прав людини палестинського населення» [35, с.10]. В кінці НПКПЛ наводить певний перелік рекомендованих заходів, які необхідні вжити для покращення гуманітарної ситуації в регіоні, як наприклад: 1) необхідність звернення до ГА та Радбезу ООН з метою спонукання Ізраїлю до припинення будівництва роздільної стіни, а також розпочати роботу по відновленню цивільних об'єктів Палестини;

держави-учасниці ОІС мають заохочувати власні правозахисні організації в укріпленні контактів з їхніми палестинськими колегами; розглянути варіант спільної діяльності з УВКПЛ ООН з метою покращення ситуації прав людини в палестинському регіоні, зокрема стосовно жінок та дітей, тощо [35, с. 11-12].

Не лише НПКПЛ є «локомотивом» механізму прав людини ОІС. Ісламський саміт та Рада (Конференція) міністрів закордонних справ також вносять вагомий внесок у становленні даної концепції.

Ісламський саміт – вищий орган ОІС, статус та компетенція якого визначенні у ст. 6-9 Статуту ОІС. Ісламський саміт складається з голів країн-членів, які проводять його засідання раз в три роки в певному місті однієї з держав-члена. Відповідно до ст. 7 Статуту Ісламський саміт приймає політичні рішення та рекомендації для реалізації цілей організації [27]. Наприкінці кожної сесії, вищий орган організації приймає декларацію, яка виражає загальну думку держав-членів стосовно актуальних питань певної сфери міжнародних відносин. Так, відповідно до преамбули Стамбульської декларації єдності та солідарності заради справедливості та миру (далі – Стамбульська декларація), учасники підтвердили необхідність у сприянні становленні прав та свобод людини, належному державному адмініструванню, демократії відповідно з їхніми конституційними та правовими система [36, с. 1]. У пункті 8 Стамбульської декларації зазначено, що ОІС продовжує політику рішучого осуду дискримінації за ознаками етнічної належності, кольору шкіри, раси та релігії та закріплено важливість у вихованні толерантності, поваги, налагодженню співпраці між різними культурами, цивілізаціями, продовжувати боротьбу з расовою дискримінацією, ксенофобією та ісламофобією [36, с. 3]. У Макка Аль-Мукаррамській декларації, прийнятої під час 14 сесії Ісламського саміту, держави-члени у преамбулі акту нагадали про важливість реалізації цілей ОІС, включаючи також зміцнення єдності і солідарності між країнами ісламської умми [37, с. 1]. У пункті VII Декларації також визначено повне засудження проявів дискримінації та ненависті за ознаками раси, кольору шкіри, релігії та необхідність боротьби з даним негативним соціальними явищами [37, с. 3]. Також, сторони у пункті X висловили підтримку мусульманських релігійних діаспор в немусульманських країнах у забезпеченні реалізації ними власних громадянських та політичних прав, які страждають від переслідувань, несправедливості, насилля та агресії [37, с. 4]. Варто зазначити, що Ісламський саміт під час 13 сесії у 2016 році прийняв Програму дій ОІС-2025 (далі-Програма). У даному документі визначені стратегічні завдання організації, які повинні бути реалізовані у

найближчому десятилітті [38, с. 4-5]. У розділі 1.15 «Права людини, належне управління та підзвітність» у пунктах 48, 49 знову підтверджується підхід ОІС до розуміння концепції прав людини, а саме: «Права людини це невід’ємна частина нашої релігії та встановлений спосіб життя. Іслам – перша релігія, яка започаткувала основні права для людства, які мають бути дотриманні за будь-яких обставин. Іслам закликає до повної рівності між людьми незалежно від їхньої раси, релігії, мови, етнічного походження чи соціального статусу тощо». У Програмі відмічається позитивна роль НПКПЛ, значення її діяльності. Надалі, ОІС має не лише спонукати у поновленні зобов’язань щодо сприяння та захисту всіх загально-визнаних прав людини, а й щоб дотримання всіх основних прав і свобод людини поєднувалось з ісламськими нормами, формуючи тим самим узгоджену і міцну систему, спрямовану на сприяння повному користуванню всіма правами людини, реалізації повного людського потенціалу, належному управлінню та реформам [38, с. 14]. Відповідно до вищезазначеного матеріалу можна дійти до висновку, що Ісламський саміт, як вищий орган ОІС детермінує загальні, стратегічні вектори щодо досягнення цілей даної організації, у тому числі забезпечення та захист прав людини.

Роль Ради (раніше Конференції) міністрів закордонних справ (далі – РМЗС) в механізмі прав людини ОІС є найбільш вагомою. Як ми вже могли відмітити, в рамках даного органу були прийняті найважливіші акти ОІС (ОІК): Даккська та Каїрська декларація, Статут НПКПЛ. Статус та компетенція РМЗС визначенні у ст. 10 Статуту організації. Відповідно до положень даної норми Конференція міністрів уповноважена реалізовувати спільну політику ОІС та приймати відповідно до даної функції резолюції та рішення [27]. Під час кожної власної сесії (чергові сесії проходять один раз в рік), РМЗС приймає резолюції, де завжди піднімається питання прав людини. Наприклад, резолюція № 1/42-LEG «Наступні дії та координація дій у сфері прав людини» розкриває необхідність посилення механізму захисту прав і свобод людини в рамках ОІС, зокрема шляхом прийняття відповідних пактів, виражає прихильність державам-учасникам щодо зусиль стосовно захисту загально-визнаних прав людини, при цьому не забуваючи Каїрську декларацію [39, с. 2]. Резолюція визначає універсальність прав людини розкриває їх як динамічну систему, що постійно розвивається (п. 1); недопустимість маніпулятивного використання прав людини, як привід до втручання у внутрішні справи держав (п. 5); засудження дифамації стосовно ісламу та поширення ісламофобії (п. 7-9); спонукає держав-учасниць до ратифікації Пакту про права дитини в ісламі (п. 19), тощо [39, с. 3-4].

Як вже було зауважено, в рамках ОІС особлива увага приділяється захисту прав жінок і дітей. Першим актом у захисті прав дітей була Декларація з прав та догляду дітей в ісламі, прийнята резолюцією № 16/7-С у 1994 році. Декларація визначала базові засади прав дитини, відповідно до норм шариату. У 2005 році, у місті Сана на 32-й Конференції міністрів закордонних справ ОІК був прийнятий основний акт в сфері прав дитини – Пакт про права дітей в ісламі [27, с.115]. Наразі, це єдиний міжнародний договір в сфері прав людини, укладений в рамках ОІС. Договір складається з преамбули та 26-ти статей.

У преамбулі підтверджуються принципи, визначенні у Даккській та Каїрській декларації, зокрема те, що базові права людини та іслам утворюють інтеграційний базис та таким чином вони мають властивості непорушності та абсолютності [40, с.1]. Пакт також зазначає, що діти як представники вразливої групи суспільства несуть на собі тягар страждань, що зумовлений технологічними та природними катастрофами, експлуатацією дітей у збройних конфліктах, низьким соціальним статком, епідеміями, вимушеною еміграцією тощо [40, с.2]. Саме дана ідея лежить в основі цілей договору, визначених у ст.2. Відповідно до цілей, Пакт повинен сприяти посиленню здатності сімей для забезпечення власних необхідних потреб та запобіганню погіршення економічних, соціальних та культурних умов; забезпечити баланс та безпеку дитинства та духовний розвиток дітей відповідно до ісламу; забезпечити безкоштовну шкільну освіту, можливість пізнавати нове та сприяти в допомозі всім мусульманським дітям у всіх частинах світу [40, с.3].

У ст.3 Пакту зазначенні принципи на базі яких реалізується виконання цілей передбачених у статті 2. Окрім забезпечення рівності в догляді та правах і пріоритетності прав та інтересів дітей норма визначає: «Поважати положення ісламського шариату та здійснювати нагляд за власним національним законодавством» [40, с.4]. Таким чином, по суті даного положення, держави мають обов'язок враховувати норми шариату при реалізації механізму захисту прав дитини. У п.3, ст.4 Пакту у диспозиції зазначено, що будь-які традиції або практики які конфліктують з положеннями Пакту повинні бути закінчені. На нашу думку, у даному випадку маються на увазі певні звичаї або практики які характерні не для шариату, а для певних кланово-племінних звичаїв, які характерні для окремих регіонів ісламського світу (наприклад, для держав Сахеля) [40, с.4].

На відмінну від Конвенції з прав дитини Пакт не встановлює презумпцію віку, відповідно до якої, дитиною є особа, яка досягла 18-річного віку, якщо інше не передбачено законодавством відповідної країни. Натомість Пакт регламентує правило, що вік

повноліття визначається виключно законодавством держави-походження [40, с.2]. Загалом, договір містить загальні стандарти прав дитини з певними особливостями. Наприклад, право на життя (ст.6), гарантується кожній дитині з моменту її зачаття, аборти повинні бути заборонені, окрім випадків необхідних в інтересах матері чи плоду [40, с.5]. Важливі положення закріплені у ст.17, 19, де визначаються гарантії захисту дітей від злочинних посягань (викрадання, наркотрафік, сексуальне насильство) та гарантії дітей на час кримінального провадження та обмеження їхньої волі, однак на відмінну від Конвенції з прав дітей, Пакт не містить заборони стосовно застосування до осіб, що не досягли 18-річного віку смертної кари [40, с.11].

У ст.24 Пакту передбачається створення спеціального міжурядового органу – Ісламського комітету з прав дитини, функція якого полягає у нагляді за процесом імплементації даного договору державами-учасниками. Станом на сьогодні, орган досі не був створений. На даний момент, захист прав дітей реалізується в рамках діяльності НПКПЛ.

Відповідно до Заключного документу з тематичного обговорення 10 сесії НПКПЛ «Захист та забезпечення прав дітей під час ситуацій збройних конфліктів, іноземної окупації, надзвичайних ситуацій та стихійних лих» від 1 грудня 2016 року Комісія визначила тяжке становище дітей, яке існує у даній світовій обстановці насамперед через ескалацію певних збройних конфліктів, які, на жаль, є невід'ємним елементом людського буття. НПКПЛ визначила необхідний мінімум правил, які повинні імплементувати держави-члени у власні законодавчі системи для покращення становища дітей, як: 1) негайне забезпечення простої процедури реєстрації новонароджених; 2) встановити заборону на участь у збройних конфліктах осіб, що не досягли 18-річного віку; 3) регламентація кримінальної відповідальності за рекрутування дітей на участь у збройних конфліктах; 4) спонукання держав до ратифікації Конвенції з прав дітей та Додаткових протоколів до неї; 5) створення національних програм захисту прав дітей (насамперед боротьба з торгівлею дітьми, забезпечення їхньої гуманітарної безпеки, тощо) [41, с.3-4]. Варто зазначити, що Комісія у власному Заключному документі по тематичному обговоренню 13 сесії від 19 квітня 2018 року відмітила важливість реформування механізму захисту дітей в рамках організації. Так, відповідно до положень преамбули, Комісія підтвердила, що Пакт про права дітей в ісламі це суттєвий прогрес у становленні концепції прав людини ОІС, однак він є малоефективним, оскільки охоплює мале коло учасників (8 країн-підписантів, та лише дві ратифікації), водночас всі 57 членів ОІС є учасниками Конвенції з прав дитини. У подальших міркуван-

нях, Комісія визначила, що Пакт необхідно повністю адаптувати під міжнародні стандарти прав дитини і зробити його більш: «представницьким, фундаментальним та здійсненним» [42, с.2]. Станом на 2020 рік, відповідно до резолюції РМЗС №1/47-ІПНРС «Стосовно питань, які відносяться до діяльності НПКПЛ» у пункті 13 Ради відмітила, що: «підтримує цінну роботу Комісії з перегляду та доопрацювання тексту Пакту про права дитини в ісламі відповідно до міжнародних стандартів з прав людини. Також, просить Генерального секретаря скликати Міжурядову робочу групу для обговорення та доопрацювання переглянутого тексту під назвою «Конвенція ОІС про права дитини», підготовленого НПКПЛ для розгляду на наступній сесії РМЗС» [43, с.4-5]. Таким чином, залишається питання стосовно результату даної реформації, чи буде це новий міжнародний договір, що замінить собою Пакт, чи просто будуть розроблені поправки до нього. Інформація про «Конвенцію ОІС про права дитини» також підтверджується у пості Генерального секретаря ОІС стосовно вшанування Дня прав людини, де зазначається: «Держави-члени ОІС, усвідомлюючи важливість захисту та забезпечення прав дитини, особливо дівчат, прийняли «Пакт про права дитини в ісламі» у 2005 році. Рада міністрів закордонних справ на 47 сесії розглянула переглянутий проект Конвенції НПКПЛ під назвою «Конвенція ОІК про права дитини» і вирішила створити Міжурядову робочу групу для обговорення та доопрацювання переробленого проекту тексту та приведення його у відповідність із міжнародними стандартами прав людини» [44]. Таким чином, можливо, у найближчому майбутньому ми побачимо справжню революцію в ісламській доктрині прав людини у виді прийняття нового акту – Конвенції ОІС про права дитини.

Захист прав жінок в рамках ОІС також заслуговує окремої уваги. Нормативним фундаментом механізму захисту прав жінок є План дій щодо захисту жінок ОІС, (далі – ПДЗЖ). Даний документ був прийнятий в рамках 6-ї Міністерської конференції щодо ролі жінок у розвитку країн-членів ОІС (далі – МКРЖР) у 2016 році. МКРЖР – це міжурядова платформа, мета якої є забезпечення зміцнення ролі жінок в ісламському суспільстві. Орган був створений резолюцією №3/32-С, прийнятої під час 32 сесії РМЗС у 2005 році [45, с.15]. Відповідно до частини б), пункту 3 резолюції: «Рада просить Генерального секретаря ОІС підтримувати зв'язок з державами-членами з метою проведення міністерської конференції щодо жінок з метою розробки заходів, спрямованих на підвищення ролі жінок у розвитку мусульманського суспільства та створення більших можливостей для жінок в усіх сферах суспільного життя»[45, с.17].

План дій щодо захисту жінок є програмним документом, головна мета якого: «Усунення всіх форм дискримінації жінок з метою зменшення нерівності між жінками та чоловіками відповідно до ісламських цінностей соціальної справедливості та гендерної рівності»[46, с.3-4]. Програма визначає низку цілей, реалізація яких зумовить покращення жінок у всіх соціальних інститутах ісламського суспільства: 1) участь у прийнятті рішень, забезпечення представництва жінок у політичній, економічній соціальній і культурній сфері; 2) забезпечення рівного доступу до освіти; 3) покращення доступу до якісної медицини; 4) забезпечення соціального захисту; 5) захист жінок від будь-яких протиправних посягань, зокрема боротьба з усіма формами сексизму і шкідливими традиційними практиками (як приклад – жіноче обрізання); 6) захист жінок під час природних катаклізмів та збройних конфліктів [46, с.4-5]. План дій також визначає міри його виконання (імплементації), які поділяються на «А) Заснування механізму ПДЗЖ» та «Б) Виконавчі дії, які повинні бути здійснені на рівні держав-членів та органів і спеціалізованих установ ОІС». Частина А) передбачає механізм реалізації даної Програми, головним чином через консолідацію органів ОІС (Генеральний секретаріат, Директорат з культурних, соціальних та сімейних питань) та держав-членів. Частина Б) містить певні форми дій, направлені на реалізацію ПДЗЖ, наприклад: 1) визначення національних інституцій (координатора) для скерування діяльності по реалізації Програми; 2) забезпечення співробітництва і організації проведення зустріч, конференцій; 3) підтримувати поширення належних практик серед держав-членів стосовно тематик ПДЗЖ та інші форми діяльності [46, с.11-12]. У заключенні Програми, зазначається про важливість положень, визначених у Десятирічній програмі дії ОІС, де також підтверджується необхідність покращення соціального статусу жінок. У висновку також підкреслюється імператив дотримання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок у відповідності з ісламськими цінностями [46, с.13]. План дій містить додаток, де визначається конкретний механізм реалізації даної програми [46, с.14].

Для ефективної реалізації механізму захисту жінок в рамках ОІС також функціонує Організація жіночого розвитку (далі – ОЖР). ОЖР діє на підставі власного статуту, проект якого був прийнятий у 2010 році на 37 сесії Ради міністрів закордонних справ ОІС. Відповідно до п.2, резолюції №2/37-ORG: «РМЗС приймає проект Статуту про створення Організації жіночого розвитку у державах-членах ОІК»[47, с.2]. Статут ОЖР набрав юридичну силу лише у 2020 році, оскільки відповідно до частини 2 статті 12 Статуту, для його чинності необхідно depo-

нування Генеральному секретаріату 15 ратифікаційних грамот від країн-членів ОІС [48, с.7]; [49]. Статут визначає статус організації, її цілі, компетенцію та внутрішньо-організаційну структуру. Відповідно до ст.3 Статуту, ОЖР має статус: «міжнародної спеціалізованої організації з правосуб'єктністю, яка діє в рамках ОІС» [48, с.3]. Ціль організації визначена досить лаконічно, відповідно до ст.5: «Ціллю Організації є розвиток жінок» [48, с. 3]. Разом з тим, у даній статті визначенні заходи які необхідно реалізувати заради досягнення цілі ОЖР, тобто її компетенція. Відповідно до змісту ст.5: «Вона повинна провадити діяльність для реалізації цілі, зокрема: 1. Розкрити роль ісламу у збереженні прав мусульманської жінки, особливо на міжнародних форумах у яких бере участь Організація; 2. розробка планів, програм та проектів, необхідних для реалізації політики, рішень ОІС у сфері розвитку жінок; 3. Організувати конференції, симпозиуми, семінари та зустрічі в області розвитку жінок в державах-членах; 4. Проводити курси та навчальні програми, спрямовані на зміцнення та нарощування спроможності, навиків та компетенцій у галузі розвитку жінок та дати їм можливість виконувати власну місію в сім'ї та суспільстві тощо» [48, с.3]. В силу наявності формулювання «зокрема», на нашу думку, даний перелік повноважень не є вичерпним, що зумовлює статутне закріплення доктрини додаткової, а саме іманентної компетенції даної організації, оскільки вона має вживати певні заходи, які направлені на реалізацію її

цілей. Відповідно до положень ст.8-10 ОРЖ складається з Ради, яку утворюють міністри країни-членів до компетенції яких належить жіноче питання у власних країнах та Виконавчого директора, який призначається на 4 роки та має повноваження у сфері реалізації політики ОРЖ [48, с.6].

Організація жіночого розвитку провела першу сесію у 2020 році, в місті Каїр (яке відповідно до ст.4 Статуту є містом її базування). На зустрічі було обговорено кілька важливих питань та актів, які будуть сприяти ефективному старту діяльності Організації. На даний момент Організація налічує 15 країн-членів ОІС: Буркіна-Фасо, Камерун, Джибуті, Єгипет, Габон, Гамбія, Гвінея, Кувейт, Мальдіви, Мавританія, Нігер, Пакистан, Саудівська Аравія, Палестина та Об'єднані Арабські Емірати [49].

Висновок. Таким чином, концепція прав людини у ісламському світі досить неоднорідна, навіть в порівнянні між країнами, де шаріат займає домінуючі позиції. Саме Організація ісламського співробітництва є провідним базисом в ісламській доктрині прав людини, оскільки вона об'єднує всі мусульманські країни в один монолітний блок, що зумовлює формування єдиної мусульманської автономної волі, об'єм якої містить урахування всіх національних доктрин та підходів. Окрім даної обставини, Організація ісламського співробітництва зумовлює прогресивний розвиток ісламської концепції прав людини, що сприяє гармонізації даної ісламської думки з міжнародними стандартами прав людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. The World Factbook. CIA. URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/world/>.
2. Сюкияйнен Л. Р. Мусульманское право. Вопросы теории и практики. Москва : Издательство «Наука», 1986. 235 с.
3. Malin Delling. Islam and Human Rights. School of Economics and Commercial Law, Goteborg University Department of Law. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/16310495.pdf>.
4. Lakshmi Narayana. B. Muslim Law of Inheritance. URL: <https://districts.ecourts.gov.in/sites/default/files/Paper%203%29%20By%20Sri%20B%20Lakshmi%20Narayana.pdf>.
5. Петренко Н. И. Юридическая формула Ханафитского Мазхаба (Правовая школа Абу Ханифы). *Марийский юридический вестник*. 2015. №1 (12). С. 4-7. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yuridicheskaya-formula-hanafitskogo-mazhaba-pravovaya-shkola-abu-hanify>.
6. The Constitution of the Islamic Republic of Pakistan. URL: <http://www.pakistani.org/pakistan/constitution/>.
7. Status of Ratification Interactive Dashboard. URL: <https://indicators.ohchr.org/>.
8. Enforcement of Shari'ah Act. 1991 URL: <http://www.pakistani.org/pakistan/legislation/1991/actXof1991.html>.
9. Ihsan Yilmaz. Pakistan Federal Shariat Court - Human Rights. *Islam and Christian-Muslim Relations*. 2014. Vol. 25, No. 2, 181–192. URL: https://www.researchgate.net/publication/283080675_Pakistan_Federal_Shariat_Court_-_Human_Rights.
10. Saudi Arabia, Islam in. The Oxford Dictionary of Islam. URL: http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t125/e2114?_hi=0&_pos=2.
11. Миннихметов Р. А. Ханбалитская школа в исламском праве. *Правовая политика и правовая жизнь*. 2014. №2. С. 43-48. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/hanbalitskaya-shkola-v-islamskom-prave/viewer>.
12. Основной низам (положение) Королевства Саудовская Аравия. 1992. URL: <https://docplayer.ru/91793-Osnovnoy-nizam-polozhenie-korolevstva-saudoyskaya-araviya.html>.

13. АбдуЛлах ибн Абд аль-Мухсин ат-Турки. Ислам и права человека. г. Эр-Рияд : Офис по содействию в призыве и просвещении этнических меньшинств в районе Рабва, 2008. 54 с.
14. Члены Организации Объединенных Наций. URL: <https://www.un.org/ru/member-states/>.
15. Сто восемьдесят третье пленарное заседание (Стенограмма ГА ООН). URL: <https://web.archive.org/web/20011202132439/http://www.un.org/Depts/dhl/landmark/pdf/a-pv183r.pdf>.
16. Людмила П. Современная концепция прав и свобод человека и ее трактовка Всеобщей декларацией прав человека 1948 г. *Белорусский журнал международного права и международных отношений*. 1998. № 5. 1998. URL: <http://evolutio.info/ru/journal-menu/1998-5/1998-5-pavlova>.
17. Конституция Исламской Республики Иран. URL: https://www.cis-emo.net/sites/default/files/imagesimce/constitution_of_iran.pdf.
18. Познание шиизма / пер. и сост. Айрат Баешев. Издательство Али ибн Абу Талиб, 2011. 358 с. URL: <https://ru.calameo.com/read/006305279fa80df2db58a>.
19. Валиев Гурбан Закир Оглы. Акл как источник мусульманского права шиитского направления. 2014. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/akl-kak-istochnik-musulmanskogo-prava-shiitskogo-napravleniya/viewer>.
20. Duties and powers of the Guardian Council. 2016. URL: <https://translate.google.com/translate?hl=&sl=fa&tl=en&u=https%3A%2F%2Fwww.shora-gc.ir%2Ffa%2Fnews%2F5959%2F%D9%88%D8%B8%D8%A7%DB%8C%D9%81-%D9%88-%D8%A7%D8%AE%D8%AA%DB%8C%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D8%AA-%D8%B4%D9%88%D8%B1%D8%A7%DB%8C-%D9%86%DA%AF%D9%87%D8%A8%D8%A7%D9%86>.
21. The Iranian Regime: Human Rights and Civil Liberties Under Siege. Bureau of Democracy. *Human Rights, and Labor*. 2007. URL: <https://2001-2009.state.gov/g/drl/rls/83185.htm>;
22. Leadership Experts Election Law. URL: <https://translate.google.com/translate?sl=fa&tl=en&u=https://www.shora-gc.ir/fa/news/5922/%25D9%2582%25D8%25A7%25D9%2586%25D9%2588%25D9%2586-%25D8%25A7%25D9%2586%25D8%25AA%25D8%25AE%25D8%25A7%25D8%25A8%25D8%25A7%25D8%25AA-%25D9%2585%25D8%25AC%25D9%2584%25D8%25B3-%25D8%25AE%25D8%25A8%25D8%25B1%25DA%25AF%25D8%25A7%25D9%2586-%25D8%25B1%25D9%2587%25D8%25A8%25D8%25B1%25DB%258C>.
23. Совет по правам человека Сороковая сессия. Положение в области прав человека в Исламской Республике Иран. 2019. URL: <https://undocs.org/pdf?symbol=ru/A/HRC/40/67>.
24. Жданов Н. В. Исламская концепция морового порядка. Москва : Международные отношения, 1991. URL: http://anl.az/el_ru/kn2014/1-664912.pdf.
25. Всеобщая исламская декларация прав человека. URL: http://www.idmedina.ru/books/history_culture/minaret/16/declaracia-01.htm.
26. History of the Organisation of Islamic Cooperation. URL: https://www.oic-oci.org/page/?p_id=52&p_ref=26&lan=en.
27. Абашидзе А. Х., Солнцев А. М., Воробьев Д. В. Компетенция Организации исламского сотрудничества в сфере защиты прав человека. *Вести Волгоградского государственного университета*. 2013. №2 (19). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kompetentsiya-organizatsii-islamskogo-sotrudnichestva-v-sfere-zaschity-prav-cheloveka/viewer>;
28. Устав организации исламского сотрудничества. URL: <https://lex.uz/docs/3170262>.
29. Каирская декларация о правах человека в исламе. 1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_882#Text.
30. Abdul Azeez, Abdul Azeez Maruf Olayemi, Abdul Majeed, Hamzah Alabi. Islamic Human Rights Law: A Critical Evaluation of UIDHR & CDHRI In Context Of UDHR. *Journal Of Islam*. Ser. Law And Judiciary. 2015. Vol. 1. URL: https://www.researchgate.net/publication/281120061_Islamic_Human_Rights_Law_A_Critical_Evaluation_of_UIDHR_CDHRI_In_Context_Of_UDHR.
31. Иванов А. С. СМИ, исламофобия и дети. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/smi-islamofobiya-i-deti>.
32. Иванов Ф. Л. Постоянная независимая комиссия по правам человека организации «Исламская Конференция»: смена парадигм? *Актуальные проблемы экономики и права*. 2011. №3. С. 273-275. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/postoyannaya-nezavisimaya-komissiya-po-pravam-cheloveka-organizatsii-islamskaya-konferentsiya-smena-paradigm>.
33. Resolutions on legal affairs adopted by the 38th session of the Council of Foreign Ministers. 2011. URL: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=379&refID=27>.
34. OIC-IPHRC 14 th Session outcome document of thematic debate on «Promoting and protecting the rights of refugees and migrants; An Islamic and international human rights obligation». 2018. URL: https://oic-iphrc.org/en/data/docs/session_reports/14th/14th%20Session%20Outcome%20Document_EV.pdf.

35. Report on the OIC independent permanent human rights commission (IPHRC) visit to Palestine. 2016. URL: https://oic-iphrc.org/en/data/docs/field_visits/441355.pdf.
36. Istanbul Declaration On Unity and Solidarity for Justice and Peace. 13th Session of the Islamic Summit Conference. 2016. URL: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=13&refID=5>.
37. Makkah Al-Mukarramah Declaration. 14th Session of the Islamic Summit Conference. 2019. URL: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=4498&refID=1251>.
38. The OIC - 2025 Programme Of Action. 2016. URL: https://oic-iphrc.org/docs/en/docs/legal_instruments/OIC_HRRIT/933539.pdf.
39. Resolutions on Legal Affairs. 42nd session of the Council of Foreign Ministers. 2015. URL: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=307&refID=23>.
40. Covenant of the Rights of the Child in Islam. 2004. URL: https://oic-iphrc.org/docs/en/legal_instruments/OIC_HRRIT/327425.pdf.
41. Outcome document of thematic debate on «Protecting and promoting rights of children during situations of armed conflict, foreign occupation, emergencies and disasters». OIC-IPHRC 10th session. 2016. URL: https://oic-iphrc.org/en/data/docs/session_reports/10th/10th_outcome_en.pdf.
42. Outcome document of thematic debate on «Revisiting the OIC Covenant on the Rights of Child in Islam to Reinforce the Rights of Children in Member States». OIC-IPHRC 13th session. 2018. URL: https://oic-iphrc.org/en/data/docs/session_reports/13th/Outcome%20Document%20for%2013th%20Session.pdf.
43. Resolution on matters pertaining to the work of the OIC independent permanent human rights commission. 47th Session of the Council of Foreign Ministers. 2020. URL: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=6638&refID=3255>.
44. International Human Rights Day. Press of the Organisation of Islamic Cooperation. 2020. URL: https://www.oic-oci.org/topic/?t_id=25021&ref=15272&lan=en.
45. Resolutions on cultural and social affairs. 32nd Session of the Islamic Conference of Foreign Ministers. 2005. URL: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=477&refID=35>.
46. OIC plan of action for the advancement of women (OPAAW). Sixth Session of the Ministerial Conference on the Role of Women in the Development of OIC Member States. 2016. URL: https://oic-iphrc.org/docs/en/legal_instruments/OIC_HRRIT/38864.pdf.
47. Resolution on statutory and organic matters. The thirty-seventh session of the council of foreign ministers. 2010. URL: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=401&refID=28>.
48. Statute of the OIC Women Development Organization. URL: https://ww1.oic-oci.org/english/convention/Statue_of_the_oic_women_development_org_en.pdf.
49. Activities of OIC Women Development Organization launched in Cairo. The Union of News Agencies (UNA). 2020. URL: https://www.una-oic.org/page/public/news_details.aspx?id=321959&NL=True.

REFERENCES

1. The World Factbook. CIA. URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/world/> [in English].
2. Syukiyaynen L. R. (1986). *Musulmanskoje pravo. Voprosy teorii i praktiki*. Moskva : Izdatelstvo «Nauka» [in Russian].
3. Malin Delling. *Islam and Human Rights*. School of Economics and Commercial Law, Goteborg University Department of Law. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/16310495.pdf> [in English].
4. Lakshmi Narayana. B. *Muslim Law of Inheritance*. URL: <https://districts.ecourts.gov.in/sites/default/files/Paper%203%29%20By%20Sri%20B%20Lakshmi%20Narayana.pdf> [in English].
5. Petrenko N. I. (2015). *Yuridicheskaya formula Khanafitskogo Mazhaba (Pravovaya shkola Abu Khanify)*. *Mariyskiy yuridicheskij vestnik - Mari legal bulletin*, 1 (12), 4-7. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yuridicheskaya-formula-hanafitskogo-mazhaba-pravovaya-shkola-abu-hanify> [in Russian].
6. *The Constitution of the Islamic Republic of Pakistan*. URL: <http://www.pakistani.org/pakistan/constitution/> [in English].
7. *Status of Ratification Interactive Dashboard*. URL: <https://indicators.ohchr.org/> [in English].
8. *Enforcement of Shari'ah Act. 1991* URL: <http://www.pakistani.org/pakistan/legislation/1991/actXof1991.html> [in English].
9. Ihsan Yilmaz. (2014). *Pakistan Federal Shariat Court - Human Rights*. *Islam and Christian-Muslim Relations, Vol. 25, No. 2, 181-192*. URL: https://www.researchgate.net/publication/283080675_Pakistan_Federal_Shariat_Court_-_Human_Rights [in English].

10. Saudi Arabia, Islam in. The Oxford Dictionary of Islam. URL: http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t125/e2114?_hi=0&_pos=2 [in English].
11. Minniakhmetov R. A. (2014). Khanbalitskaya shkola v islamskom prave. *Pravovaya politika i pravovaya zhizn – Legal policy and legal life*, 2, 43-48. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/hanbalitskaya-shkola-v-islamskom-prave/viewer> [in Russian].
12. Osnovnoy nizam (polozheniye) Korolevstva Saudovskaya Araviya. 1992. URL: <https://docplayer.ru/91793-Osnovnoy-nizam-polozhenie-korolevstva-saudovskaya-araviya.html> [in Russian].
13. AbdulLakh ibn Abd al-Mukhsin at-Turki. (2008). Islam i prava cheloveka. g. Er-Riyad : Ofis po sodeystviyu v prizyve i prosveshchenii etnicheskikh menshinstv v rayone Rabva [in Russian].
14. Chleny Organizatsii Obyedinennykh Natsiy. URL: <https://www.un.org/ru/member-states/> [in Russian].
15. Sto vosemdesyat tretye plenarnoye zasedaniye (Stenogramma GA OON). URL: <https://web.archive.org/web/20011202132439/http://www.un.org/Depts/dhl/landmark/pdf/a-pv183r.pdf> [in Russian].
16. Lyudmila P. (1998). Sovremennaya kontsepsiya prav i svobod cheloveka i eye traktovka Vseobshchey deklaratsiyey prav cheloveka 1948 g. *Belorusskiy zhurnal mezhdunarodnogo prava i mezhdunarodnykh otnosheniy – Belarusian Journal of International Law and International Relations*, 5. URL: <http://evolutio.info/ru/journal-menu/1998-5/1998-5-pavlova> [in Russian].
17. Konstitutsiya Islamskoy Respubliki Iran. URL: https://www.cis-emo.net/sites/default/files/imagesimce/constitution_of_iran.pdf [in Russian].
18. Poznaniye shiizma. Ayrat Bayeshev (Ed.). (2011). Izdatelstvo Ali ibn Abu Talib. URL: <https://ru.calameo.com/read/006305279fa80df2db58a> [in Russian].
19. Valiyev Gurban Zakir Ogly. (2014) Akl kak istochnik musulmanskogo prava shiitskogo napravleniya. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/akl-kak-istochnik-musulmanskogo-prava-shiitskogo-napravleniya/viewer> [in Russian].
20. Duties and powers of the Guardian Council. (2016). URL: <https://translate.google.com/translate?hl=&sl=fa&tl=en&u=https%3A%2F%2Fwww.shora-gc.ir%2Ffa%2Fnews%2F5959%2F%D9%88%D8%B8%D8%A7%DB%8C%D9%81-%D9%88-%D8%A7%D8%AE%D8%AA%DB%8C%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D8%AA-%D8%B4%D9%88%D8%B1%D8%A7%DB%8C-%D9%86%DA%AF%D9%87%D8%A8%D8%A7%D9%86> [in English].
21. The Iranian Regime: Human Rights and Civil Liberties Under Siege. *Bureau of Democracy. Human Rights, and Labor*. (2007). URL: <https://2001-2009.state.gov/g/drl/rls/83185.htm> [in English].
22. Leadership Experts Election Law. URL: <https://translate.google.com/translate?sl=fa&tl=en&u=https://www.shora-gc.ir/fa/news/5922/%25D9%2582%25D8%25A7%25D9%2586%25D9%2588%25D9%2586-%25D8%25A7%25D9%2586%25D8%25AA%25D8%25AE%25D8%25A7%25D8%25A8%25D8%25A7%25D8%25AA-%25D9%2585%25D8%25AC%25D9%2584%25D8%25B3-%25D8%25AE%25D8%25A8%25D8%25B1%25DA%25AF%25D8%25A7%25D9%2586-%25D8%25B1%25D9%2587%25D8%25A8%25D8%25B1%25DB%258C> [in English].
23. Sovet po pravam cheloveka Sorokovaya sessiya. Polozheniye v oblasti prav cheloveka v Islamskoy Respublike Iran. 2019. URL: <https://undocs.org/pdf?symbol=ru/A/HRC/40/67> [in Russian].
24. Zhdanov N. V. (1991). Islamskaya kontsepsiya morovogo poryadka. Moskva : Mezhdunarodnyye otnosheniya. URL: http://anl.az/el_ru/kn2014/1-664912.pdf [in Russian].
25. Vseobshchaya islamskaya deklaratsiya prav cheloveka. URL: http://www.idmedina.ru/books/history_culture/minaret/16/declaracia-01.htm [in Russian].
26. History of the Organisation of Islamic Cooperation. URL: https://www.oic-oci.org/page/?p_id=52&p_ref=26&lan=en [in English].
27. Abashidze A. Kh., Solntsev A. M., Vorobyev D. V. (2013). Kompetentsiya Organizatsii islamskogo sotrudnichestva v sfere zashchity prav cheloveka. *Vesti Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta – News from Volgograd State University*, 2 (19). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kompetentsiya-organizatsii-islamskogo-sotrudnichestva-v-sfere-zaschity-prav-cheloveka/viewer> [in Russian].
28. Ustav organizatsii islamskogo sotrudnichestva. URL: <https://lex.uz/docs/3170262> [in Russian].
29. Kairskaya deklaratsiya o pravakh cheloveka v islame. 1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_882#Text [in Russian].
30. Abdul Azeez, Abdul Azeez Maruf Olayemi, Abdul Majeed, Hamzah Alabi. Islamic Human Rights Law: A Critical Evaluation of UIDHR & CDHRI In Context Of UDHR. *Journal Of Islam. Ser. Law And Judiciary*. 2015. Vol. 1. URL: https://www.researchgate.net/publication/281120061_Islamic_Human_Rights_Law_A_Critical_Evaluation_of_UIDHR_CDHRI_In_Context_Of_UDHR [in English].

31. Ivanov A. S. SMI. islamofobiya i deti. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/smi-islamofobiya-i-deti> [in Russian].
32. Ivanov F. L. (2011). Postoyannaya nezavisimaya komissiya po pravam cheloveka organizatsii «Islamskaya Konferentsiya»: smena paradigm. *Aktualnyye problemy ekonomiki i prava – Actual problems of economics and law*, 3, 273–275. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/postoyannaya-nezavisimaya-komissiya-po-pravam-cheloveka-organizatsii-islamskaya-konferentsiya-smena-paradigm> [in Russian].
33. Resolutions on legal affairs adopted by the 38th session of the Council of Foreign Ministers. 2011. URL: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=379&refID=27> [in English].
34. OIC-IPHRC 14 th Session outcome document of thematic debate on «Promoting and protecting the rights of refugees and migrants; An Islamic and international human rights obligation». 2018. URL: https://oic-iphrc.org/en/data/docs/session_reports/14th/14th%20Session%20Outcome%20Document_EV.pdf [in English].
35. Report on the OIC independent permanent human rights commission (IPHRC) visit to Palestine. 2016. URL: https://oic-iphrc.org/en/data/docs/field_visits/441355.pdf [in English].
36. Istanbul Declaration On Unity and Solidarity for Justice and Peace. 13th Session of the Islamic Summit Conference. 2016. URL: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=13&refID=5> [in English].
37. Makkah Al-Mukarramah Declaration. 14th Session of the Islamic Summit Conference. 2019. URL: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=4498&refID=1251> [in English].
38. The OIC - 2025 Programme Of Action. 2016. URL: https://oic-iphrc.org/docs/en/docs/legal_instruments/OIC_HRRIT/933539.pdf [in English].
39. Resolutions on Legal Affairs. 42nd session of the Council of Foreign Ministers. 2015. URL: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=307&refID=23> [in English].
40. Covenant of the Rights of the Child in Islam. 2004. URL: https://oic-iphrc.org/docs/en/legal_instruments/OIC_HRRIT/327425.pdf [in English].
41. Outcome document of thematic debate on «Protecting and promoting rights of children during situations of armed conflict, foreign occupation, emergencies and disasters». OIC-IPHRC 10th session. 2016. URL: https://oic-iphrc.org/en/data/docs/session_reports/10th/10th_outcome_en.pdf [in English].
42. Outcome document of thematic debate on «Revisiting the OIC Covenant on the Rights of Child in Islam to Reinforce the Rights of Children in Member States». OIC-IPHRC 13th session. 2018. URL: https://oic-iphrc.org/en/data/docs/session_reports/13th/Outcome%20Document%20for%2013th%20Session.pdf [in English].
43. Resolution on matters pertaining to the work of the OIC independent permanent human rights commission. 47th Session of the Council of Foreign Ministers. 2020. URL: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=6638&refID=3255> [in English].
44. International Human Rights Day. Press of the Organisation of Islamic Cooperation. 2020. URL: https://www.oic-oci.org/topic/?t_id=25021&ref=15272&lan=en [in English].
45. Resolutions on cultural and social affairs. 32nd Session of the Islamic Conference of Foreign Ministers. 2005. URL: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=477&refID=35> [in English].
46. OIC plan of action for the advancement of women (OPAAW). Sixth Session of the Ministerial Conference on the Role of Women in the Development of OIC Member States. 2016. URL: https://oic-iphrc.org/docs/en/legal_instruments/OIC_HRRIT/38864.pdf [in English].
47. Resolution on statutory and organic matters. The thirty-seventh session of the council of foreign ministers. 2010. URL: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=401&refID=28> [in English].
48. Statute of the OIC Women Development Organization. URL: https://ww1.oic-oci.org/english/convention/Statue_of_the_oic_women_development_org_en.pdf [in English].
49. Activities of OIC Women Development Organization launched in Cairo. The Union of News Agencies (UNA). 2020. URL: https://www.una-oic.org/page/public/news_details.aspx?id=321959&NL=True [in English].

ШАРОВИЧ ДМИТРИЙ

студент міжнародно-правового факультета
 Національного юридического університету імені Ярослава Мудрого,

МАРЬНИВ ІВАННА

кандидат юридических наук, доцент кафедри права Європейського Союзу Національного
 юридического університету імені Ярослава Мудрого

ОБОЗРЕНИЕ КОНЦЕПЦИИ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА В МУСУЛЬМАНСКОМ МИРЕ

В данной работе авторы приводят общий обзор концепции прав человека в исламском мире. Проанализированы вопросы прав человека в разных странах, где шариат имеет существенное влияние на их системы права, а именно: Пакистан, Саудовская Аравия и Иран. Исследована деятельность международной межправительственной организации в сфере прав человека, а именно Организации исламского сотрудничества, объединяющая все мусульманские страны мира и которая в собственной деятельности руководствуется принципами шариата.

Ключевые слова: ислам, права человека, шариат, Пакистан, Саудовская Аравия, Иран, Организация исламского сотрудничества.

SHAROVYCH DMYTRO

student of the Faculty of International Law of Yaroslav Mudryi National Law University,

MARYNIV IVANNA

PhD, Associate Professor at the Department of European Union Law
of Yaroslav Mudryi National Law University

OVERVIEW OF THE CONCEPT OF HUMAN RIGHTS IN THE MUSLIM WORLD

Problem setting. Islam is the youngest Abrahamic religion in the world. Its beginning was laid in the first half of the VII century AD on the territory of the Arabian Peninsula. The Islamic world is a unique regional phenomenon that causes many people to have different and in some cases even opposing views. The issue of human rights in the Islamic world is also much debated. Every day we receive information about the systematic violation of the honor and dignity of a certain category of the population (women, children) in the region.

Analysis of recent researches and publications. The article uses the works of well-known experts in the field of Sharia and legal systems of Muslim countries such as: Syukiyaynen L. R., Abdullah ibn Abd al-Mukhsin at-Turki, Zhdanov N. V., Abashidze A. Kh., Abdul Aziiz Olaemi and others. Special attention is paid to the concepts of the Organization of Islamic Cooperation.

Target of research. The objective of this work is a general overview of the concept of human rights in the Islamic world.

Article's main body. Analyzed the issues of human rights in different countries where Sharia has a significant impact on their systems of law, namely: Pakistan, Saudi Arabia and Iran. The article notes that despite the significant impact of Sharia law on the legal systems of the above countries, certain human rights standards differ between them. Also, the article reveals the first practice of codifying human rights in muslim insight - the General Islamic Declaration of Human Rights, adopted by the non-governmental organization Islamic Council in Europe. The Organization of Islamic Cooperation (until 2012 - the Organization of the Islamic Conference) (hereinafter - OIC) - is an international intergovernmental organization whose members are representatives of the Muslim world. Thus, the explored activity of the international intergovernmental organization in the field of human rights, namely the Organization of Islamic Cooperation, which unites all Muslim countries of the world and in its activities is guided by the principles of Sharia. The study of the activities of this organization in the field of human rights contains an analysis of sectoral acts (for example, the Dhaka and Cairo Declarations), a study of the activities of bodies of special (Independent Permanent Commission on Human Rights) and general (Islamic Summit) competencies and other issues that relate to the mechanism of promoting and protecting human rights.

Conclusions and prospects for the development. The authors came to the conclusion that the concept of human rights in the Islamic world is quite heterogeneous, even in comparison between countries where Sharia is dominant. The authors note the special role of the Organization of Islamic Cooperation as a leading basis in the Islamic doctrine of human rights, as this organization unites all Muslim countries into one monolithic bloc, which leads to the formation of a single Muslim autonomous will, which includes all national doctrines and approaches.

Keywords: Islam, human rights, Sharia, Pakistan, Saudi Arabia, Iran, Organization of Islamic Cooperation.

За ДСТУ 8302:2015 цю статтю слід цитувати:

Шарович Д. Я., Маринів І. І. Загальний огляд концепції прав людини в мусульманському світі. *Право та інновації*. 2021. № 2 (34). С. 36–51.